

Marja Peltola

Tutkijatohtori, VTT
Helsingin yliopisto / Nuorisotutkimusseura
marja.peltola@helsinki.fi

Toinen sukupolvi ja tavallisen suomalaisuuden saavuttamisen vaikeus

Avainsanat: toinen sukupolvi, suomalaisuus, kuuluminen

Suomessa varttuneen nk. toisen sukupolven koko kasvaa Suomessa. Heidän yhteiskunnalliset asemansa mittaavat suomalaisen maahanmuutto- ja integraatiopolitiikan onnistumista pitkällä aikavälillä, mutta heidän identiteettinsä myös ravistelevat käsityksiä suomalaisuudesta ja alleviivaavat yksikulttuurisuuden myytin kestättömyyttä. Lukuisissa tutkimuksissa on todettu, että suomalaisuuden rajoja vartioidaan niin, että myös Suomessa syntyneet ja kasvaneet rodullistettujen vähemmistöjen edustajat usein kokevat suomalaisuutensa kyseenalaistetuksi. Tällaisiin ulossulkemisen kokemuksiin toisen sukupolven edustajat vastaavat vaihtelevilla tavoilla: korostamalla muita identiteettinsä kiinteitä, argumentoimalla suomalaisuutensa puolesta ja rakentamalla yhteisöjä, joissa suomalaisuuden määrittelyt ovat huokoisempia.

Mä oon ainakin aina sanonu et, mä pidän kyl enemmän itteeni suomalaisena. Eikä se oo niinku mikään, se ei oo mikään häpeä, tahra tai mitään tommosta. Et esim somalikavereiden kaa me ollaan kiistelty siitä asiasta ja. Ainut, heidänki osalta jotka on vastustanu sitä, niin se on ollu enemänki sitä että 'kyl mä oisin niinku suomalainen', vaik kaveri on ihan täys suomalainen, mut hän tietää, että suomalainen ei otaksu häntä ihan suomalaisena. (...) Ja kyl se välilläki tuntuu, et se on totta. Että, miks pitäis haluta olla suomalainen jos suomalainen ei halua sun olevan suomalainen?

Näin kuvasi omia identiteettipohdintojaan ja etnisestä identiteetistä kaveripiirissä käytyjä keskusteluja eräs haastateltavani, 25-vuotias lähes koko elämänsä Suomessa asunut somalitaustainen nuori mies. Kutsutaan häntä vaikkapa Mahadiksi. Mahad pitää itseään ja monia somalitaustaisia ystäviään suomalaisina. Silti suomalaisen identiteetti ei ole kaveripiirissä kyseenalaistamaton, ei lopuksi Mahadin omastakaan mielestä.

Maahanmuuttotutkimuksen termi "toinen sukupolvi" viittaa maahanmuuttajien lapsiin, jotka ovat varttuneet vastaanottavassa yhteiskunnassa. Tiukimman määrittelyn mukaan Mahad ei edusta toista sukupolvea, koska hän ei ole syntynyt Suomessa. Sen sijaan kaikki hänen sisaruksensa ja monet ystävänsä ovat. Myös Mahad itse kokee eläneensä hyvin suomalaista elämää lukuunottamatta kaikkein varhaisinta lapsuuttaan, ja hänellä on paljon yhteistä toisen sukupolven kanssa.

Monet haastattelemani aikuistumassa olevat toisen sukupolven edustajat ovat puhuneet samantyyppisistä pohdinnoista kuin Mahad. He arvostavat etnistä taustaansa ja perhehistoriaansa ja saattavat elää Suomen rajojen yli kurkottavaa elämää. Samaan aikaan he ovat käyneet koko koulu-uransa Suomessa, tuntevat suomalaiset nuoriso(a)kulttuurit ja useimmiten suunnittelevat tulevaisuutta Suomessa. Osa heistä korostaa vähemmistöidentiteettiään, osa Mahadin tavoin suomalaisuuttaan, ja osa maailmankansalaisuuttaan tai vaikkapa asuinalue-

seensa tai harrastukseensa perustuvaa identiteettiään.

Suomi muuttui maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi länsieurooppalaisessa vertailussa myöhään, 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Laajamittaisemman maahanmuuton viimeaikaisuutta heijastaen myös toisen sukupolven kokemukset, identiteetit, yhteiskunnalliset asemat ja kiinnittymiset ovat nousseet Suomessa tutkimuksen kohteeksi suhteellisen myöhään. Toisen sukupolven yhteiskunnallisen sijoittumisen on sanottu olevan maahanmuutto- ja integraatiopolitiikan pitkän aikavälin onnistumisen mittari (Martikainen & Haikkola 2010, 9). Se on sitä, mutta toinen sukupolvi väistämättä ravistelee myös kuvitelmia siitä, mitä suomalaisuus on, on ollut ja tulee olemaan.

Aiemman assimilaatiopolitiikan, tietoisien yksikulttuurisuuden myyтин rakentamisen ja etnisten vähemmistöjen suhteellisen vähälukuisuuden vuoksi Suomessa on yhä suhteellisen yleistä törmätä ajattelutapaan, jonka mukaan suomalaiset ovat valkoinen, yksikulttuurinen kansakunta ja monikulttuurisuus maahanmuuttajien tänne hiljattain tuoma ilmiö. Tämän historian tutkimuksen valossa väärän ajattelutavan sitkeys näyttää edelleen pitävän "suomalaisuuden" kategorian suljetuna niiltä, jotka näyttävät "maahanmuuttajilta". Tätä suomalaisuuden rajojen vartioimisen ongelmaa heijastelee myös Mahadin ystäväpiirissä käyty pohdinta siitä, kannattaako pyrkiä olemaan suomalainen kun ympäristö ei tätä identiteettiä hyväksy.

Kysymykset identiteetistä kietoutuvat myös kysymykseen siitä, kuka voi tuntea olevansa tavallinen ja kuuluvansa joukkoon. Analyttisenä käsitteenä tavallisuus on ikävän epämääräinen ja määritelmiä karttava. Yhtäältä jokaisen oma elämä ja oma kokemus tuntuu tavalliselta ja itsestään selvältä. Toisaalta yhteiskunnallisella tasolla se, mitä pidetään tavallisena, hyväksyttävänä ja odotettavana perustuu normeihin, ja normeista poikkeamiset herkästi huomioidaan ja usein myös sanktioidaan. Tavallisuus voi tuntua tylsältä ja siitä voidaan pyrkiä erottautumaan – mutta toisaalta ne, jotka ulkoapäin määritellään "poikkeaviksi" tai ei-tavallisiksi, usein kokevat nämä määritellyt loukkaavina ja haavoittavina. Myös nuorille tavallisuus on osoittautunut olevan tärkeä identiteetikategoria ja yleinen tapa kuvata omaa elämää.

Suomalaisuudesta puhuttaessa pääsy tavallisen suomalaisuuden piiriin paradoksaalisesti mahdollistaa myös suuremman yksilöllisyyden. Itsestään selvästi suomalaisina pidettyjen ihmisten harvoin tarvitsee selittää perhehistoriaansa tai taustojaan. Heitä ei mielletä suomalaisen kulttuurin

edustajiksi kun he toimivat asiantuntijoina tai kertovat kiinnostuksenkohteistaan. Sen sijaan ne ihmiset, joiden suomalaisuus ei ole kyseenalaistamatonta tai jotka identifioituvat toisin, eivät läheskään aina ole vapaita siirtämään vähemmistöidentiteettiään syrjään niin halutessaan. Heidät nähdään "maahanmuuttajina" tai kulttuurinsa edustajina erilaisissa yksilöllisissä rooleissaan.

Mahadin suomalaisen identiteetin ongelmana on siis se, että vaikka Mahad itse tuntee itsensä "tavalliseksi suomalaiseksi", ja haluaisi tulla nähdyksi tähän joukkoon kuuluvana, se ei ole mahdollista, koska hänen ihonvärisensä ja muu ruumiillinen olemuksensa erottaa hänet valkoisen suomalaisen normista. Monen haastateltavani mukaan myös ydinperheen ylittävät perhemääritelvät, normista poikkeavat perhekäytännöt ja elämän ylijärjaisuus eivät ole helposti argumentoitavissa osaksi "tavallista suomalaisuutta". Muun muassa näistä syistä osa Mahadin ystäväistä on tästä syystä päätenyt käyttämään vastastrategiaa ja erottautumaan suomalaisuudesta reaktiona kokemaansa ulossulkemiseen.

Toinen sukupolvi on monilta valmiuksiltaan samalla viivalla niin sanottujen valtaväestön edustajien kanssa. Tämäkin esimerkki kuitenkin osoittaa, että mitä tulee kokemukseen tasavertaisesta kuulumisesta yhteiskuntaan, haasteita on paljon voitettavana. Kaikille toisen sukupolven edustajille suomalaisuus ei tunnu tavoiteltavalta identiteetiltä, kuten Mahadille. Jo mainittujen ulossulkemisen kokemusten lisäksi se saattaa johtua myös siitä, että käsityksiin etnisestä identiteetistä ei helposti mahdu päällekkäisyys. Itsensä suomalaisiksi nimeäminen näyttäisi vaativan selän kääntämistä vähemmistöidentiteetille – sille mistä olet kotoisin. Toiselle sukupolvelle, samoin kuin koko sille laajalle joukolle kaksi- tai monikulttuuristen perheiden jälkikasvua, suomalaisuus ja vähemmistöidentiteetti eivät kuitenkaan ole joko-tai vaan sekä-että.

Ulossulkemisen ja kuulumattomuuden kokemukset ovat aina haitallisia ja haavoittavia. Toisen sukupolven kuulumisen kokemuksille onkin äärimmäisen tärkeää löytää yhteisöjä, joissa he saavat kokea olevansa tavallisia ja kuuluvansa joukkoon ilman selityksiä. Tällaisia yhteisöjä monet toisaalta ovat onnistuneet löytämäänkin esimerkiksi ystäväpiiristään. Suomeen on pikkuhiljaa syntynyt enemmän myös institutionalisoituneempia yhteisöjä ja medioita, joissa valkoinen suomalaisuus ei ole normi, joissa suomalaisuus määritellään huokoisemmin ja joissa suomalaisuuden rinnalla voi elää muitakin etnisiä identiteettejä. Tämä kehitys toivottavasti auttaa ymmärtämään suomalaisuuden

historiaa, nykyisyyttä ja tulevaisuutta monikulttuurisena.

Lähteet

Martikainen, Tuomas & Lotta Haikkola (2010). *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura & Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto.

Peltola, Marja (2014). *Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto.

Tervonen, Miika (2014). Historiankirjoitus ja myytti yhden kulttuurin Suomesta. Pirjo Markkola, Hanna Snellman & Ann-Catrin Östman (toim.), *Kotiseutu ja kansakunta – Miten suomalaista historiaa on rakennettu*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 137–162.

Tolonen, Tarja (2002). Suomalaisuus, tavallisuus ja sukupuoli nuorten näkemyksissä. Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.), *Suomineiton hei! Kansalaisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 246–266.

Tyine Martikainen

Ingermanländarnas rätt att ihågkommas

”För att ingen av dem skall glömmas”

Som en följd av Stalins hårda förföljelser blev finskingermanländarna tvungna att lämna sin hembygd i närheten av nuvarande Sankt Petersburg. För sin bok har Tyine Martikainen intervjuat tiotals finskingermanländare, och återger här deras erfarenheter och minnen. De intervjuade har nåtts i Sibirien, Karelén, Estland, Finland och Sverige. Offren för förföljelserna och deras ättlingar berättar om vad som egentligen hände. De förföljda har rätt att ihågkommas och rätt att förvänta sig att bli hörda. Denna bok fungerar även som bakgrund för Inkerinsuomalaisten martyrologia (Finskingermanländarnas martyrologi), en förteckning över offer, sammanställd av Tyine Martikainen och publicerad i digital version för Migrationsinstitutet år 2012.

Tyine Martikainen har egna erfarenheter och minnen av livet med krigets närvaro i sin hemby Kuosku. Byn förstördes tre gånger under kriget: i början av vinterkriget, under partisanerkriget och kriget i Lappland. Som politices magister och licentiat i vårdvetenskap gjorde Tyine Martikainen sin huvudsakliga karriär vid Social- och hälsovårdsministeriet, inom planering och utbildning i hälsovårdsfrågor samt som sakkunnig i veteranvård och mänskliga rättigheter. Efter hennes pensio-

nering grundades Fortsättningskrigets civilveteraners förening, en förening för de civila offren i partisanerkriget, på Martikainens initiativ i Kuoskunkylä i Savukoski år 1999. Hon fungerade i över tio år som föreningens ordförande.

<http://kauppa.siirtolaisuusinstituutti.fi/>

Pris 20 € + leverans